

W wykonaniu uchwały Zarządu Krajowej Rady Spółdzielczej nr 34/2023 z dnia 11 lipca 2023 roku w sprawie udzielenia pełnomocnictwa związkom spółdzielczym do realizacji zadań związanych z przeprowadzeniem wyboru delegatów na VII Kongres Spółdzielczości i z pracami przygotowawczymi do VII Kongresu Spółdzielczości

oraz

mając na uwadze cele zjazdów przedkongresowych jakimi są: wypracowanie stanowiska organizacji spółdzielczych w odniesieniu do węzłowych problemów zawartych w tezach programowych VII Kongresu Spółdzielczości oraz wybór delegatów na VII Kongres Spółdzielczości,

Krajowa Rada Spółdzielcza przedstawia poniższą propozycję tez programowych na VII Kongres Spółdzielczości.

Zarząd Krajowej Rady Spółdzielczej

TEZY PROGRAMOWE NA VII KONGRES SPÓŁDZIELCZOŚCI

1. Rozwój spółdzielczości w XIX wieku był solidarystyczną odpowiedzią na doktrynę liberalizmu. W miejsce bezwzględnej gry rynku spółdzielcy zaproponowali szanujące godność człowieka reguły, normy i zasady postępowania, znane dziś jako zasady rocdelskie. Zostały one zapisane w Deklaracji Spółdzielczej Tożsamości, rekomendacjach Międzynarodowej Organizacji Pracy i wytycznych Organizacji Narodów Zjednoczonych, a niektóre kraje inkorporowały je do własnych systemów prawnych.
2. W rozwoju ruchu spółdzielczego swą piękną kartę zapisali polscy spółdzielcy. Mimo zdecydowanie trudniejszych od reszty krajów Europy warunków rozwoju, blisko 300 spółdzielni różnych branż funkcjonuje w Polsce nieprzerwanie od ponad 100 lat. Wielkie zasługi dla umacniania polskiego stanu posiadania, wzmacniania polskości i wyrwania ludzi z biedy i ubóstwa odnotowały spółdzielnie przemysłu ludowego i kasy Stefczyka w dawnej Galicji, handlowe w byłej Kongresówce, bankowe, handlowe i zarobkowe na terenie Wielkopolski. Doceniły spółdzielczość władze odrodzonej II Rzeczypospolitej, wprzegając ją do dzieła odbudowy kraju.
3. Spółdzielczość polska wypracowała znaczny potencjał gospodarczy i kapitał ludzki. Niejednokrotnie bywał on celem zawłaszczania i wrogich przejęć, dokonywanych pod różnymi pretekstami: racjonalizacji, restrukturyzacji, usprawnienia zarządzania, upodmiotowienia członków itp. Także w latach ostatnich podejmowano liczne próby przekształcania spółdzielni w spółki kapitałowe, a spółdzielni mieszkaniowych we wspólnoty mieszkaniowe. Z takich prób często, niestety, akceptowanych przez część spółdzielców poprzez postawy bierności, a nawet przyzwolenia, spółdzielnie zawsze wychodziły z uszczuplonym potencjałem.
4. Na kondycję podmiotów spółdzielczych wpływa nie tylko jakość prawodawstwa, ale także postawa samych spółdzielców i ich oddziaływanie na macierzyste środowisko. W nieprzyjaznych dla spółdzielczości okolicznościach zewnętrznych to właśnie ta postawa niejednokrotnie

decydowała o postępie bądź regresie spółdzielczości. Dziś też każdy z nas staje przed koniecznością odpowiedzi na pytania: czy chcemy wdrażać zasady i wartości spółdzielcze, bronić ich i o nie zabiegać oraz kierować się nimi w codziennej aktywności społeczno-zawodowej, czy też stanowią one dla nas tylko przykrywkę dla działań stricte biznesowych, egoistycznych? Spółdzielnie, oparte na zasadach samopomocy, samoodowiedzialności, demokracji, równości, samorządności, współpracy, sprawiedliwości i solidarności, są wciąż atrakcyjną formą społeczno-zawodowej aktywności ludzi.

5. Zastanowienia wymaga dlaczego spółdzielnie stawiają się w stan likwidacji, wyprzedają zgromadzony majątek, przekształcają się w spółki prawa handlowego czy też ograniczają swoją działalność do wynajmu pomieszczeń innym podmiotom gospodarczym, bądź administrowania wyodrębnionymi z nich wspólnotami mieszkaniowymi. Czy jest to tylko wina obowiązującego prawodawstwa czy też sami spółdzielcy poprzez postawy bierności, a czasem nawet przyzwolenia wpływają na te procesy? W tym kontekście należałoby na nowo przedyskutować i zdefiniować zadania samorządu spółdzielni, związków rewizyjnych i Krajowej Rady Spółdzielczej w celu ograniczenia tych nie zawsze uzasadnionych ekonomicznie praktyk.
6. Spółdzielczą współpracę może, jak w innych krajach, wspomagać prawo poszerzone o przepisy regulujące relacje wzajemnościowe spółdzielni i o takie prawo będziemy zabiegać. Antycypacją tych postulowanych rozwiązań powinna być bieżąca praktyka spółdzielcza, polegająca na inicjowaniu współpracy między różnymi branżami spółdzielczymi i tworzeniu sieci powiązań.
7. Po doświadczeniach światowego kryzysu roku 2008 i konsekwencjach pandemii COVID-19, coraz częściej przebija się myśl, że spółdzielczość stanowi jeden z ważnych paradygmatów rozwoju gospodarczego i budowy społeczeństwa obywatelskiego. W sytuacji, gdy globalny biznes stał się suwerenem, a państwa narodowe jego petentem, budowa społeczeństwa obywatelskiego nie może obejść się bez spółdzielczości, którego zręby są tożsame z wartościami, jakie prawie 200 lat temu wpłynęły na rozwój ruchu spółdzielczego.
8. Dopóki potencjał spółdzielczości nie będzie bezpośrednio zagrażał międzynarodowemu kapitałowi, możliwe jest zachowanie lub uruchomienie przez państwa narodowe specjalnych ułatwień dla spółdzielni celem utrzymania ich pozycji na rynku. Wiele państw z tych możliwości korzysta. Furtkę ułatwiającą spółdzielniom skorzystanie ze środków unijnych uchyliła również Komisja Europejska, dowartościowując zorganizowane formy działania rolników przy ubieganiu się o wsparcie w dziedzinie rolnictwa i przetwórstwa w perspektywie 2023 – 2027.
9. Spółdzielczość od zarania swego istnienia była i jest formą odmienną od podmiotów komercyjnych, kierującą się własnym systemem zasad i wartości. Spółdzielnie są więc specyficznymi przedsiębiorstwami, opierającymi się na zasadach współpracy, współdziałania i solidaryzmu społecznego. Są szansą na aktywność zawodową i rozwój osobowościowy, a przedkładając współpracę i współodpowiedzialność nad bezwzględne reguły gry rynkowej, tworzą warunki do bezpieczeństwa materialnego i duchowego swych członków i pracowników, przyczyniając się do budowy świata bardziej bezpiecznego i zrównoważonego.
10. Aby spółdzielczość mogła skutecznie pełnić przypisaną jej misję społeczną, zawodową i obywatelską, niezbędne są odpowiednie warunki prawne wynikające z odmienności systemu spółdzielczego od systemu spółek prawa handlowego, poprzez przestrzeganie Międzynarodowych

Zasad Spółdzielczych, usunięcie przepisów dyskryminujących spółdzielnie, poszanowanie zasady niepodzielności majątku spółdzielczego lub jego części, szacunek dla demokracji i podmiotowości spółdzielczej. Aby spółdzielczość mogła się rozwijać niezbędne są odpowiednie regulacje prawne wynikające z odmienności systemu spółdzielczego i zgodności z Międzynarodowymi Zasadami Spółdzielczymi. Należy podjąć działania, aby nadać im charakter norm prawa unijnego.

11. Istotne znaczenie dla polskiej spółdzielczości ma system podatkowy. W tej dziedzinie inne kraje stosują liczne preferencje. Dyskusja okołokongresowa powinna wskazać te kierunki działań w dziedzinie fiskalnej, które będą optymalne dla spółdzielni, a jednocześnie możliwe do wprowadzenia w naszym kraju.

Należy:

- znieść podwójne opodatkowanie w spółdzielniach;
- ujednoczyć system podatkowy spółdzielni z innymi formami prawno-organizacyjnymi;
- adaptować estoński CIT dla podmiotów spółdzielczych.

12. Po roku 1956 spółdzielczość mieszkaniowa stała się głównym motorem zaspokajania potrzeb mieszkaniowych dla dynamicznie rozwijających się miast. Po roku 2000 jej społeczna funkcja jest stale ograniczana przez coraz bardziej nieprzejrzyste i dysfunkcjonalne warunki prawne. O niskiej jakości prawa stanowionego w zakresie spółdzielczości mieszkaniowej świadczą też orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Konieczny jest przegląd przepisów prawa wprowadzanych mocą kolejnych nowelizacji ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych, ich weryfikacja oraz sformułowanie propozycji rozwiązań respektujących specyfikę tej branży spółdzielczej, a jednocześnie zbliżającej ją do wspólnej rodziny innych branż funkcjonujących w oparciu o przepisy ustawy Prawo spółdzielcze, które wraz z rozdziałami branżowymi powinno stanowić podstawowy dokument regulujący działalność wszystkich branż spółdzielczych.

13. Spółdzielczość mieszkaniowa odegrała kluczową rolę w zabezpieczeniu potrzeb mieszkaniowych społeczności miejskich, lokalnych, środowiskowych, miejsko-wiejskich wznosząc otwarte i funkcjonalne osiedla oraz nikogo nie wykluczając. Z tej społecznej misji nikt jej nie zwolnił. Istnieją jednak trudne do przezwyciężenia przeszkody, które zawężają obszar i ograniczają dynamikę jej działania, jak przepisy o odrębnych własnościach lokali i tworzeniu wspólnot mieszkaniowych. Spółdzielczość mieszkaniowa jako jedna z form zaspokajania potrzeb mieszkaniowych, jako wsparcie ze strony państwa powinna uzyskać przywrócenie mieszkań lokatorskich, dostęp do gruntu będącego w dyspozycji Krajowego Zasobu Nieruchomości.

14. O skali zaangażowania Banków Spółdzielczych i SKOK-ów w zapewnienie środowiskom lokalnym dostępu do usług finansowych decydują fundusze własne. Należy więc kontynuować działania wspierające budowanie funduszy własnych poprzez m.in. rozwój bazy członkowskiej (wzrost funduszu udziałowego) oraz akumulację na fundusze niepodzielne wypracowanej nieopodatkowanej nadwyżki bilansowej. Banki Spółdzielcze, wzmacniając swój społeczny i lokalny charakter, powinny mieć także możliwość budowy kapitałów w oparciu o rozbudowę bazy członkowskiej z możliwością dysponowania udziałami.

15. Budowaniu pozycji bankowości spółdzielczej nie sprzyjają rozdrobnienie struktury organizacyjnej oraz wstrzeźliwość w oferowaniu klientom zaawansowanych produktów rynku kapitałowego i pośrednictwa finansowego. Przekłada się to na niższą efektywność ekonomiczną banków oraz rzutuje na stopień ich identyfikacji ze środowiskiem lokalnym, a także na trwałość wzajemnych

relacji. Należy więc dążyć do budowania długofalowych więzi banków spółdzielczych z klientami poprzez oferowanie im zaawansowanych produktów kapitałowych we współpracy z bankami zrzeszającymi i dodatkowych usług społeczno-finansowych, jak pośrednictwo przy zawieraniu umów ubezpieczeniowych, leasingu finansowego i faktoringu, usług konsultacyjno-doradczych w sprawach finansowych, przechowywania przedmiotów i papierów wartościowych, udostępnianie skrytek sejfowych itp.

16. Istotnym problemem spółdzielczości finansowej w Polsce są nadregulacyjne działania ze strony państwa w zakresie obciążeń nadzorczych, sprawozdawczych i kontrolnych, m.in. w ładzie korporacyjnym i komitetach audytu oraz implementowane z dyrektywy unijnej rekomendacje KNF w zakresie tzw. kryterium odpowiedniości członków rad nadzorczych, które szczególnie dla mniejszych banków stanowi trudne do wdrożenia wyzwanie. Takie rozwiązania ograniczają ponadto społeczne i środowiskowe funkcje banków spółdzielczych i SKOK-ów oraz ingerują w ich spółdzielczy charakter.
17. Dokonać analizy ustawy z dnia 22 lipca 2006 r. o spółdzielni europejskiej i zainicjować ewentualną jej nowelizację.
18. Dla handlu spółdzielczego istotne jest uporządkowanie i zintegrowanie rozdrobnionej struktury producenckiej oraz skrócenie łańcucha dostaw poprzez organizowanie się rolników w większe, silniejsze podmioty w formie spółdzielczej, jak uznane organizacje producentów i spółdzielnie II stopnia zorganizowania gospodarczego o charakterze produkcyjnym, handlowym, usługowym i skupowym.
19. Zapisy w Karcie Nauczyciela zdawkowo traktują aspekty społecznej misji nauczyciela, za czym podąża praktyka. Stąd też coraz trudniej o nauczycieli, którzy chcieliby zostać inicjatorami i opiekunami spółdzielni uczniowskich. Działania KRS doprowadziły do uzyskania stanowiska Krajowej Administracji Skarbowej rozwiewającego wątpliwości wokół obowiązków podatkowych spółdzielni uczniowskiej. Kompleksowa ustawa o spółdzielniach uczniowskich, o którą środowisko ubiega się od lat, stworzyłaby jednak lepszy wokół nich klimat i miała prestiżowe znaczenie również dla kadry pedagogicznej. Należy podjąć działania mające na celu uchwalenie przez Parlament „Ustawy o spółdzielniach uczniowskich” oraz inicjować i wspierać wszelkie możliwe działania przyczyniające się do rozwoju spółdzielczości uczniowskiej, w tym kontynuować i wzmacniać opiekę poszczególnych spółdzielni i organizacji spółdzielczych nad działającymi spółdzielniami uczniowskimi.
20. Należy rozważyć wystąpienie do samorządu studenckiego w celu rozbudzenia zainteresowania powstawaniem spółdzielni młodych pracowników naukowych łączących w sobie koło naukowe i pracę nad nowymi rozwiązaniami z możliwością występowania o granty ze środków Unii Europejskiej.
21. Spółdzielnie coraz częściej sięgają po nowoczesne technologie. Najwyższy stopień zaawansowania technologicznego osiągnęły banki spółdzielcze, spółdzielnie mleczarskie, spółdzielnie mieszkaniowe, instalując przyjazne środowisku elektrownie solarne i fotowoltaiczne, wprowadzając nowoczesne systemy monitoringu energii i ciepła, podzielników kosztów energii cieplnej i wodomierzy odczytywanych drogą radiową, co pozwala znacznie obniżyć koszty eksploatacyjne i lepiej zarządzać zasobami. Należy kontynuować i wspierać te działania poprzez

m.in. dostarczanie informacji o dostępności środków unijnych możliwych do uzyskania przez spółdzielnie na realizację zadań związanych z wdrażaniem nowoczesnych technologii. Należy zainicjować działania mające na celu skuteczne spowodowanie, aby spółdzielnie były bezpośrednimi beneficjentami środków unijnych.

22. Naturalnym miejscem współpracy spółdzielni jest samorząd terytorialny szczebla gminnego, powiatowego i wojewódzkiego. Na poziomie gmin i powiatów stosunki międzyludzkie są mniej sformalizowane, przez co współpraca jest łatwiejsza. Dotyczy to również podmiotów społecznych, gospodarczych i samorządowych funkcjonujących na tych obszarach. Bezpośrednie kontakty międzyludzkie i wiarygodność zdobyta w codziennym działaniu stanowi ważny kapitał społeczny, ułatwiający realizację wspólnych celów. Te wspólne cele to możliwość włączenia się wszystkich typów spółdzielni do współpracy z różnymi lokalnymi działaniami społecznymi, spółdzielni lekarzy do zarządzania placówkami służby zdrowia, spółdzielni inwalidów do prowadzenia zajęć terapeutycznych. Bez narażania się na zarzut omijania ustawy o zamówieniach publicznych wójtowie, burmistrzowie i starostowie mogą powierzać spółdzielniom socjalnym wykonywanie prac porządkowych na terenie gminy czy funkcje asystentów rodzinnych. Władzom samorządowym należy to konsekwentnie uświadamić. Należy zainicjować i dążyć do współpracy z samorządem terytorialnym dla realizacji celów i oczekiwań społeczności lokalnych.
23. Kilka lat temu, przy dużym udziale środowiska spółdzielczego, została uchwalona ustawa o spółdzielniach rolników. Pozostaje ona jednak bytem martwym, nie przekładającym się na działanie. Dyskusja przedkongresowa powinna odpowiedzieć na kilka pytań, przede wszystkim, dlaczego ustawa nie wywołała pożądaných skutków praktycznych, czy jest ona w ogóle potrzebna na obecnym etapie ewolucji środowisk wiejskich, czy jest odpowiednia baza społeczna zainteresowana jej wdrożeniem, jakich zmian należy w niej dokonać, aby środowisko wykazało zainteresowanie powoływaniem spółdzielni w oparciu o jej ewentualnie znowelizowane przepisy oraz przede wszystkim kto i za pomocą jakich środków ma przekazywać nowe możliwości organizowania się w formy spółdzielcze środowisk potencjalnie tym zainteresowanym. Należy podjąć zdecydowane działania mające na celu przeciwstawienie się tworzeniu nowych bytów prawnych w formule spółdzielczej.
24. Okres transformacji ustrojowej zubożył tradycje polskiej szkoły rehabilitacji i ograniczył szanse społeczno-zawodowej aktywności inwalidów i niewidomych. Mimo upływu kilkudziesięciu lat od tych zmian, spółdzielczość inwalidów i spółdzielczość niewidomych nie otrzymała od rządzących powtórnej szansy adaptacji do nowych warunków społecznych i gospodarczych, jakie ukształtowały się po transformacji. Należy poczynić skuteczne działania, aby spółdzielnie inwalidów i spółdzielnie niewidomych uznano jako jednostki użyteczności publicznej.
25. Jedną z ważniejszych kwestii jest spółdzielcza edukacja młodzieży. W ramach konsultacji społecznych z udziałem KRS, problematyka spółdzielcza została wprowadzona do podstawy programowej nowego przedmiotu dla klas ponadpodstawowych „Biznes i Zarządzanie”. Jest to okazja, aby w ramach nauczania tego przedmiotu spółdzielnie zaoferowały placówkom oświatowym współpracę, organizując uczącej się młodzieży spotkania i wizyty studyjne w spółdzielniach, co ułatwiłoby jej zapoznanie się z tematyką spółdzielczą.
26. Należy kontynuować, rozwijać i wzbogacać współpracę z uczelniami, uruchamiając kierunki studiów w zakresie spółdzielczości bądź uwzględnić w istniejących programach, tworząc filie

Spółdzielczego Instytutu Badawczego, wywierając wpływ na uczelnie poprzez uczestnictwo w gremiach naukowych. Na Uniwersytecie Rzeszowskim, gdzie funkcjonuje również filia SIB, studia podyplomowe zostają rozszerzone o lustrację spółdzielczą, a członkami „Laboratorium Innowacji KUL” są przedstawiciele kierownictwa KRS. Współpracę z uczelniami, takimi jak Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie, Uniwersytet Rolniczy im. H. Kołłątaja w Krakowie czy Akademia Nauk Stosowanych im. Wincentego Pola w Lublinie rozwijają także niektóre spółdzielcze związki rewizyjne, współorganizując studia podyplomowe w zakresie spółdzielczości. Celem tych działań jest odbudowa spółdzielczego środowiska intelektualnego i dostarczenie wysoko kwalifikowanych kadr zarządzających dla spółdzielni.

27. Istotne znaczenie dla rozwoju spółdzielczości ma pozyskiwanie środków unijnych. Pozytywne i korzystne dla spółdzielni doświadczenia wynikające z uczestnictwa przedstawicieli KRS i organizacji spółdzielczych w Krajowym Komitecie Ekonomii Społecznej, grupie roboczej w ramach Komitetu Monitorującego Plan Strategiczny WPR 2023-2027, w Komitetach Monitorujących Regionalnych Programów Operacyjnych i innych Komitetach Monitorujących wskazują, że należy zabiegać o uczestnictwo w tego typu gremiach na szczeblach krajowym i wojewódzkich.
28. Przy dużym zaangażowaniu środowiska spółdzielczego, w ustawie o ekonomii społecznej z 5 sierpnia 2022 r., do podmiotów ekonomii społecznej zaliczono spółdzielnie socjalne, spółdzielnie pracy, w tym spółdzielnie inwalidów i spółdzielnie niewidomych oraz spółdzielnie produkcji rolnej. Łączą się z tym liczne zachęty i ułatwienia, w tym wsparcie w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego czy możliwość uzyskania wsparcia biznesowego, w tym dopłat do zaciągniętych kredytów w bankach i spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych. Spółdzielnie zaliczone do podmiotów ekonomii społecznej powinny starać się wykorzystać te możliwości w celu wzmocnienia swojego potencjału kadrowego, finansowego i innowacyjnego oraz pobudzania aktywności w środowiskach lokalnych. Należy dążyć, aby ustawa o ekonomii społecznej z 5 sierpnia 2022 r. katalogiem podmiotów ekonomii społecznej objęła również inne spółdzielnie.

Zarząd Krajowej Rady Spółdzielczej